

Iz šole za šolo.

Naloge iz številstva.

- 1) Koliko dolg je plot okolu verta, ki je 85 metrov dolg in 24 metrov širok?
- 2) O hudem mrazu prišlo je le 47 otrok v šolo. „To je slabo“, pravi učitelj, „ako bi jih bilo še 8 izostalo, bi manjkalo ravno polovico učencev.“ Koliko učencev ni prišlo ta dan v šolo, in koliko je bilo vseh?
- 3) Dva prijatelja, ki sta 88 milj vsaksebi, potujeta drug drugemu naproti. A. preide vsaki dan 6, B. 5 milj, v koliko dneh se srečata?
- 4) Gostilničar kupi 15 hektolitrov pive po 8 gold. Voznina ga stane 15 gold. Koliko ga stane 15 hektolitrov, in koliko ga stane 1 hektoliter?
- 5) Po čem mora gostilničar liter pive prodajati, če hoče pri hektolitr 4 gold. zaslužiti?
- 6) Veletok Dunav (Donava) teče 280 mirijametrov daleč; od teh teče 125 mirijametrov po Avstrijskem; koliko mirijametrov teče tedaj po ptujem?
- 7) Jože pravi: „Imam 75 kr.“ Njegov brat Janez pravi: „Ti imaš še 23 kr. manj kot jaz“. Koliko krajcarjev ima Janez?
- 8) Tone je o Božiču dobil orehov. Od teh je 4×5 že stolkel in pojedel; ostalo mu jih je še $\frac{4}{15}$ od 60; koliko jih je imel?
- 9) Dva dečka imata vkup 72 orehov; ako bi prvi dal drugemu 5 orehov, bi jih imel še 2krat toliko kakor ta; koliko jih ima vsaki?
- 10) Razloček med dečkovo starostjo in med starostjo njegovega očeta je 28 let, 5 mesecev in 8 dni; koliko je oče star, če je deček star 8 let in 7 mesecev?

Jan Nep. Nečásek.

B.

»Prečastiti Gospod Vodja! Deseto leto že teče, kar ste prevzeli vodstvo ljubljanske gimnazije. Imeli ste navado dajati spričevala Vi sami nam učencom: blagovolite, da pa sedaj k slovesu mi učenci Vam damo spričevanje Vašega djanja.«

Tako se glasijo prve besede v spričevalu gimnazijskih učencev, kateri so ravnali tedaj prav po svetem pismu: „Iz ust otrok in dojenčev si napravil si hvalo, da k molčanju pripraviš sovražnika“ — t. j. otroci (infantes), kateri v javnem življenji niso še smeli poročevati ali govoriti, in dojenči (lactentes), kateri so učenci še dojili se iz znanstva raznih virov, v priprostosti svoji razglajajo tvojo hvalo, da ukrotijo in uženo vse,

ki bi vzdigovali se zoper tebe. Toda — ni ga bilo, da bi derznil se bil sovražno kratiti gotove zasluge njegove.

Po novi vravnavi srednjih šol l. 1849 se ravnateljstvo gimnazijsko ni več razpisovalo. L. 1852 dobila je gimnazija Ljubljanska novega šolskega nadzornika (Fr. Rigler); dobiti je imela tudi novega ravnatelja. Radovédni poprašujejo mnogi, kdo bode voditelj izvoljeni, kajti bili so v učiteljstvu nekteri, ki ne bi se branili predstojništva gimnazijskega; kar počí glas, da dočasni reditelj gimnazije Hebske postal je pravi ravnatelj gimnazije Ljubljanske. Jan Nep. Nečásek, dotičnim nekterim gospodom vzlasti nečásek (inopportunos), pride in ko ga tedanje deželne vlade šolski svétnik (dr. S. Ladinik) skaže gimnazijskim profesorjem, oberne se k ravnatelju novincu ter mu proti koncu svojega govora kaže dokaj pikro, češ, mi vas ne poznamo, toda cesar, svetli cesar so vas poslali; to nam sicer zadostuje, vendar vam naj povém, kaj pričakuje od vas država in cerkev, kaj dežela in mesto, kaj učitelji in učenci! — Kako slavno je ravnatelj Nečásek navdovolil to vsestransko pričakovanje, spríčujejo svetu o slovesu razun cerkve in države, razun mesta in dežele, vzlasti slovesno gimnazijski učenci in učitelji sami.

Kedar omaga vojna in se zgubi, dolži se navadno vojvoda; nasproti pa so resnične besede pesnikove:

Kjer je um
Vodja trum,
Zmaga se dobí;

Kjer serce
Sod' verste,
Zmaga ne zbeží. —

Ko je pred nekaj leti glasoviti Benedek nad Prusa šel bil z močno vojsko na Česko in so sim ter tje prosili mu pomoči Božje; rekel je neki prederzno: „Bog naj ostane le zmirom, bomo že opravili mi sami“, in — opravili so jo tako neizméрно, da po grozni zgubi in zmešnjavi naposled še teči niso znali! — Drugače pa je prišel s Českega vodja Nečásek. Ako gospod hiše ne zida in mesta ne varuje, trudi jo se zidarji in varhi zastonj. Kogar Bog ne vodi, on sam zablodi in druge zavodi. Od Boga prihaja vse gospodstvo, in iz njegovega veličastva izvira tudi naša čast. Svést si tega je prevzel Nečásek gimnazijsko vodstvo po milosti cesarjevi v imenu Božjem ter opravljal vedno tako, da je zvésto dajal cesarju, kar je cesarjevega, a Bogu, kar je Božjega.

Imel je um in serce; toraj je vzmagoval próti v težavnih zadevah. — Po vnanje bil je slok sicer, toda velik, da je vzvišan nad vsemi koj poznal se predstojnik. Čelo bilo mu je visoko, oko bistro, lice resnobno, vendar prijazno; um bil mu je jasen, serce navadno veselo, časih v družbi prijateljski celó radostno. — Po pregovoru, da le, kdor dobro sluje, lahko in vspešno tudi posluje: skerbél je najprej za slutje ali dobro ime. In po kateri poti?

Hočeš izvediti pot, po kateri se pride do slave? —
Živi tako, da bodeš v resnici, kar češ veljati.

M. A. Muret.

Bil je Nečásek v resnici in ne po dozdevku, kar biti je hotel. — Nije plemena do slavná imena. Boljši dober glas kakor srebern pas. Dobri glas seže v deveto vas. — „Kedar sem po dolgem učenji in po težavno nabranih skušnjah prašal sam sebe, ktero je vzgojevanju pervo nosilo, piše slavní Dupanloup, odgovorilo mi je prav resno premišljevanje: „Veljava in spoštovanje“. — Sicer pravijo, da človek na tem svetu le toliko veljá, kolikor si sam veljave dá; vendar bi rekel, da veljá to le na tem svetu ali med tim svetom začasno in po vnanje. — Vém pa dve drugi pravili, kateri sem opazil pri Nečásku, in kateri ste mi prav visoke pomembe, in sicer a): Bodi častitljiv, in častili te bodo; in b): Spoštuj ti ljudi, in ljudje bodo spoštovali tebe.

Čast je dvojna, notranja in vnanja, pred Bogom in pred ljudmi. Da druga brez perve nima prave in stanovitne veljave, to je že po mnogih skušnjah poterjena resnica. Vendar jih dan danes hódí tolikanj za častjo le vnanjo in pred ljudmi, toraj po stezi, ktera je ledena gaz in hitro zvođení. — Kdor hoče delati dobro, skerbeti mu je za notranjo čast najprej, potem pa tudi za vnanjo. — „Dvé reči ste ti potrebni, pravi sv. Avguštin, vest pa dobro ime; vést tebi, dobro ime drugim. Neusmiljen je, kdor zaupajoč na svojo dobro vest ne prizadeva si za dobro ime“. — Toraj je bilo dobro ime Nečásku tolikanj pri sercu, in kar vém iz pisem njegove blage gospé, na smertni postelji še je tolažil žalostne svojce:

1) „Zapustim vam svoje dobro ime; ohranite si je tudi vi brezmadežno do groba“.

Zerkalo je dobro ime, ktero se naglo utemni; zaklad — boljši od zlata in srebra, kateri se pa hitro zgubi, a težko težko potem spet pridobi. — Ogenj, voda in slov (slovez, slovenje, dobro ime) so hotli nekda skupaj potovati po svetu. Popred pa se pomenijo, kako bi se spet dobili, ako bi jih razgnale kake zoperne prigodbe. „Kjer se vzdiguje dim, tam me spet dobíta“, pravi ogenj. „Kjer je močvirje, ondi sem jaz blizo“, reče voda. Slov pa velí: „Čujta, da mene ne zgubíta; kdor mene zgubi, me več ne dobi“.

Dobre vestí je treba tebi, dobrega slovesa pa tvojim, da moreš dobro in vspešno delovati za nje v katerem koli stanu, vzlasti v učiteljskem — voditelj. „*Von der Tüchtigkeit des Direktors hängt zumeist der Zustand des Gymnasiums ab*“ — kaže srednjih šol učna osnova §. 100. — Kako dobro jo je zadela visoka vlada, ki je poslala v Ljubljano gimnaziji za voditelja verlega Nečáska, spričuje nam to, da je v malo letih gimnazija naša zaslovela in povzdignila se na jako častno mesto med gimnazijami v Avstriji.

Svést si gotovega namena, ki ga imajo srednje šole, bil je Nečásek učencem in učiteljem gotov voditelj. — Po česki zove se direktor reditelj pomenljivo, kajti skerb mu je notranji ter vnanji red šolski. Po slovenski veli se ravnatelj primérno, kajti pri toliko in tako raznih in tako učenih učiteljih, pri toliko in tako mnogoterih naukih treba mu je dostikrat ravnati in poravnávati, da godí se vse prav in namenu pristojno. — Da je vse to bil res Nečásek, spričujejo mu o slovesu učenci in učitelji. — Sam je sprejemal učence v gimnazijo, prebiral jim šolski red ali postave šolske, sam tudi o sklepu dajal jim spričala ter o teh prilikah spregovoril vselej kake tehtne besede, ktere si je v blagor ohranila lahko tudi mladina, kar mu blagovoljno v svedočbi pripoznáva že koj v naslovu, da bil ji je „Vodja Gospod Prečastiti!“

Nekaj iz naravoslovja.

(Dalje.)

III. Toplota.

1. Toplotina snov. To je čisto drobna snov, ki je v vseh stvareh, njeno pravo bistvo je pa nam neznano, čutimo toploto še le tedaj, kedar se spravi v dir, in sicer tako, da se delci kake telesnine gibati ali tresti začnejo.

2. Od kod toplota? Ako se posamezni deli kacega telesa stresajo, začjenja se toplotina snov gibati. Ako položimo noževu klino na brus, kateri hitro sučemo, sogreje se klina. Ako dergnemo gumbo iz kovine na lesu ali na usnji, sogreje se. Kolesa pri vozu, kedar se dergnejo, razgrejejo se tolikanj, da začnejo goreti, ako dergnjenja ne zmanjšamo ali ne ubranimo z mazanjem. Ako se železo dolgo tolče, razbeli se. — Solnčni žarki po letu železno ograjo popolnoma razgrejejo. — Mokro seno, katero je natlačeno, razgreje se tako, da začne goreti, ko zrak pristopi. — Zakurjena peč v sobi zrak razgreje; njena toplota se razširja po sobi. Toplota se tedaj zbuja z dergnjenjem, s tolčenjem, s pritiskom, z vdeleženjem pri gorenji.

3. Toplotino vodilo. Nekatera telesa toplotino snov tresaje hitreje vodijo, na pr. kovine, kamna i. t. d., druga pa kasneje, na pr. volna, svila, peresa, slama i. t. d. Una so tedaj dobra, ta pa slaba vodila toplote. Železnega droga na pr., ki je žareč na enem koncu, ne moremo prijeti na drugem koncu z roko, da bi ne čutili prav neprijetne vročine, a lesen drog, ravno tako dolg, ki gori na enem koncu, lahko primemo na drugem koncu, a ne čutimo take toplote. Dobra toplotina vodila toploto hitro oddajajo; slaba jo shranjujejo dalj časa. Torej po zimi vodene brizgle in mlada drevesa ovijamo s slamo, ker je ta slabo vodilo za toploto, da